

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 36

Заснований в 1996 році

Рівне – 2007

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 36. — Рівне: РДГУ, 2007. — 188 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем реалізації психолого-педагогічних ідей Л.С.Виготського на сучасному етапі реформування освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюрів Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 6 від 26. 01. 2007 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2007

виховання дітей, по-новому підходити до проблем вікової нормативної діагностики психічного розвитку” [6, 178]. Його заслугою була спроба показати зміну особистості дитини під впливом раціонально організованої педагогом її діяльності. Ідеї Л.С. Виготського є актуальними й сьогодні, вони успішно розробляються вченими-психологами різних країн світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божович Л.И. Концепция культурно-исторического развития психики и её перспективы // Вопросы психологии. – 1977. – № 2. – С. 29-39.
2. Выготский Л.С. Проблема возраста // Собрание сочинений в 6-ти томах. – Т.4. – М., 1982. – С. 244-268.
3. Выготский Л.С. Сознание как проблема психологии поведения // Собрание сочинений в 6-ти томах. – Т.1. – М., 1982. – С. 78-98.
4. Выготский Л.С. Избранные психологические исследования. – М., 1956.
5. Возрастные возможности усвоения знаний (младшие классы школы) / Под ред. Д.Б.Эльконина и В.В.Давыдова. – М., 1966. – 442 с.
6. Обухова Л.Ф. Детская психология: теории, факты, проблемы. – М., 1997. – 351 с.

Резюме. В статье раскрывается вклад Л. С. Выготского в развитие мировой и отечественной детской психологии. Проанализированы законы психического развития ребенка. Охарактеризовано понятие „зоны ближайшего развития”.

Ключевые слова: детская психология, психическое развитие, „зона ближайшего развития”.

Summary. The contribution of L. Vygotsky in development of world and nation children psychology is disclosed in the article. The laws of mental development of children are analyzed. The notion “zone of a nearest development” is characterized.

Key words: children psychology, mental development, “zone of a nearest development”.

Одержано редакцією 18.12.2006.

УДК: 37. 017

Т. І. ПОНІМАНСЬКА

ГУМАНІСТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ Л. ВИГОТСЬКОГО ПРО ДИТЯЧО-ДОРΟΣЛЕ СПІВТОВАРИСТВО

Резюме. У статті обґрунтовується необхідність гуманізації процесу виховання дітей дошкільного віку, виходячи з положень культурно-історичної психології. Означено перспективи дослідження проблеми гуманістичного виховання та її реалізації в практиці роботи дошкільних навчальних закладів на ідеях Л.Виготського про дитячо-доросле співтовариство як головну умову розвитку особистості дитини дошкільного віку.

Ключові слова: культурно-історична психологія, гуманістичне виховання, ціннісні орієнтації, дитячо-доросле співтовариство.

Постановка проблеми. Перехід до особистісно зорієнтованої освітньої парадигми вимагає визнання множинності цілепокладання в освіті. Поруч із соціальним замовленням, диктованим як об’єктивними тенденціями розвитку, так і соціальними очікуваннями громадян суспільства, джерелами визначення мети освіти виступають дитина як самоцінний суб’єкт дитинства та педагог як носій людської сутності, як особливий суспільний суб’єкт, який реалізує сутнісну здатність до створення іншого. На різних етапах розгортання процесу виховання питома вага цих джерел змінюється: відбувається “сходження” від загальної соціальної установки до особистісної, і провідна роль тут належить дитині й вихователю як головним учасникам педагогічного процесу. Таке розуміння сутності виховного процесу пов’язане з тезою Л.Виготського про те, що людина чинить особистісно, коли почуває себе джерелом своєї поведінки і діяльності.

Розглядаючи дошкільний вік як період самоцінного розвитку особистості, вчені з цих позицій окреслюють цілісність процесу розвитку дитини в якості суб’єкта власного життя. Сутністю такого процесу є розвиток самою людиною власної природи, створення предметів культури, набуття кола значущих людей, виявлення себе перед самим собою. У вивченні означених процесів стосовно гуманістичного виховання ми виходимо з теоретичних засад розвитку дитини в дошкільному віці, розроблених у працях Л.Виготського (отногенетичний смисл дошкільного періоду становлення загальнолюдських психічних якостей – сприймання, мислення, уяви та ін.); Д.Ельконіна, О.Запорожця (самоцінність дошкільного дитинства як ампліфікації, збагачення особистості дитини формами і способами діяльності), Л.Венгера (розвиток здібностей дитини), Л.Божович, Я.Неверович, А.Кошелевої (розвиток емоційно-мотиваційної сфери дошкільника). Психологічні дослідження дозволяють стверджувати, що саме взаємини з дорослими у конкретному соціокультурному просторі переломлюються в особистості дитини у вигляді ставлення до них, у потребі ідентифікувати себе з ними. Дорослими створюється смисловий простір цінностей, які значною мірою визначатимуть ціннісно-рефлексивний розвиток дитини і виявляться в неї згодом у дорослому віці.

Світ дорослих включає в себе накопичений людською цивілізацією культурний досвід, переконання, цінності, які є спільними для більшості людей. Він виступає своєрідною моделлю досягнутого рівня людської

цивілізації, традиційних норм і правил поведінки. Однією з провідних функцій світу дорослих є передавання досягнутого рівня людської культури наступним поколінням.

З прикрістю доводиться констатувати, що нині порушується зв'язок дитини і дорослого. Суспільство намагається передати виховні функції спеціально організованим структурам (дитячий садок, школа, засоби масової інформації), порушуючи глибинні зв'язки дорослого світу і світу дітей, збільшуючи прірву між ними. Це дегуманізує свідомість дітей. Для повноцінного розвитку дитини необхідною є провідна роль дорослого, перш за все, як особистості, рівноцінної самій дитині.

Метою статті є аналіз гуманістичного виховання з позицій ідеї Л.Виготського про дитячо-доросле співтовариство як головну умову розвитку особистості дитини в дошкільному віці.

Виклад основних положень. У концепції гуманістичного виховання ми виходимо з розуміння процесу формування особистості дитини як процесу становлення і розвитку взаємин дошкільника з дорослим. У дошкільному віці дитина проходить шлях від відділення себе від дорослого ("Я сам") до відкриття свого внутрішнього життя, тісно пов'язаного із зовнішньою дійсністю і опосередкованого участю дорослого.

Будь-який вплив виховання на розвиток неможливий без провідної ролі дорослого. Дитина є максимально соціальною істотою, тому навіть найпростіше відношення її до навколишнього світу завжди виявляється через ставлення до іншої людини. Потреба у співробітництві з дорослими виникає у ранньому дитинстві, ще тоді, коли дорослий повністю забезпечує усі життєві процеси дитини. Дорослий вводить дитину у навколишній світ, за його допомогою вона задовольняє одну з провідних потреб психічного розвитку – необхідність нових вражень.

Л.Виготський розглядав термін "світогляд" у "синтетичному" розумінні: світогляд – це те, що характеризує загалом поведінку людини, інакше кажучи, це культурне ставлення дитини до зовнішнього світу. У віковому розвитку дитини він виокремлює певні періоди розвитку світогляду. У новонароджених дітей первинні форми поведінки мають органічний характер, а з появою перших складних механізмів сенсомоторних зв'язків, оволодінням діями з предметами малюк починає виділяти своє "Я" та інші предмети. На наступній стадії в процесі оволодіння ходьбою і мовою у дитини з поняття про іншого розвивається поняття про особистість. І на третій стадії виникає ігрова діяльність як особлива форма поведінки дитини. Отже, розмірковуючи над світоглядом дитини, Виготський має на увазі розвиток дитини як особистості. У цьому розумінні можна говорити про початок зародження світогляду в дошкільників не з погляду розвинутих форм, а в аспекті певних тенденцій, що означаються у цьому віці.

Важливою особливістю розвитку дитини як дошкільного, так і молодшого шкільного віку є безпосереднє та обов'язкове включення дорослого в картину розвитку дитини, відзначав Л.Виготський [1]. Перехід від одного вікового етапу до іншого супроводжується зміною місця дорослого у цій картині:

- для *немовляти* дорослий є джерелом емоційного благополуччя, захищеності, нових позитивних емоцій, які безпосередньо передаються через турботу та ласку, ніжні обійми та голос мами;
- з 2,5 місяців дитина реагує на появу матері "комплексом пожвавлення";
- для дитини *раннього віку* дорослий набуває важливого значення як джерело практичних умінь та навичок у побутовій та ігровій діяльності. Завдяки наслідуванню вмінь і навичок дитина стає самостійною, незалежною від інших;
- для *дітей 4-5 років* дорослий є джерелом нових знань, пізнавальних вражень, які втілюються у перші навчальні вміння;
- для *старшого дошкільника* цінність дорослого полягає у здатності брати участь у різноманітних соціальних зв'язках, орієнтуватися у багатстві та ієрархії міжлюдських стосунків, а відтак – бути прикладом соціальної поведінки дитини, своєрідним "моральним еталоном".

Для дошкільника образ дорослого – не образ іншої людини, а образ себе самого, своєї власної майбутності, втіленні у собі "іншого". З певного моменту розвитку дитина – це завжди "дві людини" – Вона і Дорослий, і саме внутрішня взаємодія цих "двох людей", що існують у одній дитині, може бути процесом саморуху розвитку дитини [8].

Персоніфікований образ дорослого (батьків, педагогів) обертається для дитини її ставленням до самої себе і своїх можливостей. Він спрямовує дитину у різні періоди дитинства: робити як дорослий; бути як дорослий; вміти те, що дорослий; жити як дорослий. При цьому дитині необхідний не просто дорослий, а значущий – такий, який своїми властивостями і рисами демонструє не себе, а ідеї і помисли життя дитини.

Потреба у спілкуванні з дорослими розвивається протягом усього дошкільного дитинства, дорослий стає взірцем для наслідування. Як носій суспільно-історичного і культурного досвіду, а згодом – і моральний приклад, він має значний авторитет для дитини. Дошкільник дуже чутливо ставиться до оцінки своїх вчинків, якостей, прагне до співпереживання і співучасті з дорослим, в усьому його наслідує. На такій взаємній довірі і будується гуманістичне виховання. Безперечно, від педагога, який прагне здійснювати позитивний вплив на дитину, вимагається багато знань, творчості і терпіння. Вихователь не лише має бути сам вихований, а й здатний до самовдосконалення. Як писав В. Сухомлинський: "Виховання – це багатогранний процес постійного духовного збагачення і оновлення – і тих, хто виховується, і тих, хто виховує" [7, 14]. Для дошкільника важливим є особливий зв'язок саме з вихователем, не лише тому, що в цьому віці дитина залежна від дорослого, а й тому, що взаємини з дітьми у неї ще є не досить встановленими. Винятковість взаємин вихователя з дитиною, яка потребує уваги особисто до неї, психологи називають "малим інтимним колом спілкування". Не

випадково з усього дитинства найбільш яскраві спогади залишаються про його дошкільний період – час, коли дитина освоювала простір дитинства поступово і завжди “за руку” з дорослим.

Важлива проблема психологічних і педагогічних досліджень та практики виховання – вибір оптимального для розвитку дитини виховання і навчання. На думку Л.Виготського, виховання і навчання повинні передувати розвитку, оскільки визначають його успішність за певних умов, створюють у дитини “найближчу зону розвитку” (процеси, які дитина здатна здійснювати лише в умовах співробітництва з дорослими). Інакше кажучи, це різниця між тим, що вона може зробити сама і що – за допомогою дорослих. Однак правильність виховання у тому й полягає, щоб бачити близькі можливості вихованця: те, що сьогодні він може робити з допомогою дорослого, завтра зможе зробити самостійно. Виховання і навчання, орієнтуючись на “зону найближчого розвитку”, випереджають розвиток дитини і сприяють йому. У той же час виховання повинно враховувати закономірності психічного розвитку дитини, її можливості. Виховання і навчання не можуть ставити перед дитиною завдань, які не відповідають рівню її розвитку.

Констатуючи хибність сучасної спрямованості багатьох батьків на раннє виявлення і розвиток у дітей таких бажаних батькам здібностей, варто нагадати роботи видатного психолога, в яких обгрунтовано, що кожен віковий період відзначений вибірковою чутливістю до різних видів навчання. Періоди, коли певні виховні дії найбільше впливають на хід психічного розвитку, Л.Виготський назвав сенситивними: наприклад, сенситивним періодом для навчання дітей мови є вік від 1,5 до 3-х років, коли мова засвоюється особливо легко і сприяє розвитку інших психічних функцій. Якщо дитина до трьох років не оволоділа початками мови, то надалі засвоєння мови відбуватиметься значно важче, і можливості розвитку буде втрачено. Наявність сенситивних періодів психологи пояснюють тим, що навчання найбільше впливає на ті психічні якості, які лише починають формуватися і які в даний момент можна спрямувати у потрібний бік. Змінити якості, що вже склалися і закріпилися, значно важче.

Гуманістичне виховання будується як співробітництво, взаємодія дитини і дорослого у виховному процесі. Введено Л.Виготським поняття про “зону найближчого розвитку” позначає те, що дитина може робити під керівництвом дорослого, з його допомогою, вказівкою. Отже, в процесі гуманістичного виховання зона найближчого розвитку може розглядатися як зона розвитку дитячо-дорослого співтовариства. А взаємодія суб'єктів виховання – особистості дитини і особистості педагога в цій зоні визначає успіх виховання, його ефективний вплив на розвиток дитини. Вихователь дошкільного закладу неодмінно повинен здобути статус значущого дорослого, який є для вихованця не лише близькою, а духовно близькою людиною. А це вимагає від педагога розуміння, бажання і вміння зберігати і підтримувати самотність дитинства. Це уможливується переносом взаємин з формальних (навчальний процес) на особистісні.

Зауважимо, що зорієнтованість навчання на особисті успіхи, якою нині так переймаються батьки і педагоги, фіксуючи увагу дитину на власній результативності, заважає їй сприймати інших людей, а нерідко й відволікає від реальності. Можливості навчання і виховання зростають тією мірою, якою вони охоплюють все життя дитини. Педагогу важливо пізнавати характер і закони розвитку життя, вміло застосовувати результати пізнання у своїй практичній діяльності. Сила виховання полягає в тому, що воно, ґрунтуючись на знанні законів розвитку, може цілеспрямовано керувати цим процесом.

Розвиваючи ідеї Л.Виготського, дослідники особистісного розвитку дитини доводять, що процес психічного розвитку – це не процес соціалізації чи інтеріоризації індивідом суспільного досвіду, присвоєння зовнішньої йому культури, оскільки культура завжди особистісна і завжди внутрішньоб'єктна, а розкриття усіх можливостей особистості. Відтак, сутність гуманізації виховання полягає в орієнтації педагога на взаємодію з дитиною.

Досліджуючи особливості переживань, характерних для дітей певного віку, послідовники Л.Виготського прийшли до висновку про необхідність аналізу існуючих у дитини потреб і прагнень у поєднанні з об'єктивними можливостями їх задоволення. Співробітниками лабораторії Л.І.Божович встановлено, що формування особистості дитини визначається співвідношенням між місцем, яке вона займає у системі доступних їй людських відносин і психологічними особливостями, які у неї вже сформувалися в результаті попереднього досвіду. Саме воно визначає внутрішню позицію дитини, тобто систему її потреб і прагнень, суб'єктивно представлених у відповідних переживаннях. Внутрішня позиція, опосередковуючи впливи середовища, стає безпосередньою рушійною силою розвитку у неї нових якостей. Як засвідчили дослідження О.Запорожця, Я.Неверович, присвячені особливостям емоційної орієнтації дитини на однолітка, особистісний смисл народжується в процесі зіткнення емоцій різного ступеня узагальненості: конкретно ситуативних та гранично узагальнених. Підсумкова емоція, що виникає в результаті такої взаємодії, приводить до нового бачення дитиною ситуації, до нового образу. Вона несе в собі нову оцінку і спонукання до дії, презентуючи свідомості саме той особистісний смисл, який дитина відкриває в певному змісті [2; 9]. Дошкільний вік є достатньо сприятливим для розвитку у дітей специфічно людських емоцій, соціальних не лише за своєю природою, а й за змістом: співчуття, співпереживання, які відіграють надзвичайно важливу роль для соціального і особливо морального розвитку дитини.

Саме здатність дитини до співпереживання і співчуття є передумовою формування у неї більш складних людських почуттів – поваги і любові до інших людей. Означені емоційні прояви, засвідчуючи розвиток у дитини потреби в емоційному контакті з іншими людьми і потреби в іншій людині, найбільше “завантажені” особистісною функцією. Особистісна функція соціальних емоцій (співпереживання як безпосередньої емоції та

співчуття як інтелектуальної емоції) виявляє себе спочатку в оцінці певного змісту, а згодом дитина стає здатною до більш складних форм емоційно-сислового орієнтування і оцінювання, яке здійснюється не лише у плані безпосереднього сприймання, а й в уявленнях дитини, а також у плані уяви. Як підкреслює А.Кошелева, особистісна функція емоцій полягає не лише в оцінці реальних вчинків і подій, а й у передбаченні результатів їх розвитку: не лише у найближчому часі, а й віддалених наслідків поведінки своєї та інших людей.

Задоволення потреби дитини у визнанні й прийнятті іншими людьми, перш за все близькими і значущими для дитини, не лише впливає на характер її взаємин з навколишнім, а й визначає життєву позицію особистості, що формується. Негативні соціальні емоції, які дитина переживає у різних життєвих ситуаціях, можуть спричинитися саме неприйняттям і відчуженістю з боку найближчого оточення. Вивчення особливостей соціально-емоційного розвитку дитини дозволяє виявити низку протиріч, пов'язаних із характером взаємодії внутрішнього світу дитини й соціального оточення. Головне з них полягає у відкритості дитини довколишньому, прагненні до довіри, прийнятті дорослими й однолітками, з одного боку, і жорстокості у міжособистісних ставленнях, з іншого. Соціалізація особистості дошкільника є метою і результатом виховання, яке спрямоване на пізнання дитиною світу людей, самої себе та свого місця серед людей, оволодіння цінностями навколишнього світу. За головним механізмом процес соціалізації має багато спільного з процесом морального виховання. Його компонентами є знання, ставлення та поведінка. Знання про соціальну дійсність в процесі соціалізації виконують інформативну (орієнтації в світі), емоціогенну (становлення і стимулювання соціальних почуттів та емоцій) та регулятивну (спонукальну до дії) функції. Компонент ставлень є центральним моментом соціалізації. Адже саме ставлення є основою формування ціннісних орієнтацій. Ставлення дитини до соціального світу зумовлює її емоційне благополуччя і зумовлює третій компонент – поведінковий. Учинок як усвідомлена дія – найсуттєвіша соціальна форма існування індивіда. Варто погодитися з ученими, що вектор пошуків як теоретичних засад, так і практичних шляхів реалізації виховання на засадах гуманістичних цінностей необхідно щонайперше спрямувати в сферу осмислення дитиною довкілля та активного його освоєння. І тут дослідникам і практичним працівникам варто нагадати думку Л.Виготського, що моральною є та людина, яка не знає, що вона моральна.

Висновки. Одним із головних пріоритетів реформування дошкільної освіти є заміна традиційних цінностей навчання дитини на цінності розвитку її особистості. Усвідомлення дослідниками та педагогічними працівниками необхідності не лише загального окреслення завдань гуманізації виховання, але й нормативності цінностей розвитку особистості вимагає вивчення та використання ідей видатного психолога Л.Виготського щодо впливу виховання та навчання на розвиток дитини та роль дорослого у цьому процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Под ред. В.В.Давыдова. – М.: Педагогика, 1991. – 479 с.
2. Запорожец А.В. Избранные психологические труды: В 2-х т. – М.: Педагогика, 1986.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 1999. – № 1. – С. 6-19.
4. Колесникова И.А. Педагогическая реальность в зеркале межпарадигмальной рефлексии. – СПб.: СПб ГУПМ, 1999. – 242с.
5. Кудрявцев В.Т. Смысл человеческого детства и психическое развитие ребёнка. – М.: РАО, 1997. – 156 с.
6. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. – К.: Академвидав, 2004. – 456 с.
7. Сухомлинский В.А. О воспитании. – М.: Просвещение, 1975. – 231 с.
8. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды / Под ред. В.В.Давыдова, В.П.Зинченко. – М.: Педагогика, 1989. – 560 с.
9. Эмоциональное развитие дошкольника / А.В.Запорожец, Я.З.Неверович, А.Д.Кошелева и др.; Под ред. А.Д.Кошелевой. – М.: Просвещение, 1985. – 176 с.
10. Rogers C. Freedom to Learn for the 80's. – Columbus – Toronto – Sidney, 1983. – 224p.

Резюме. В статті обоснована необхідність гуманізації процесу виховання дітей дошкільного віку, виходячи з положень культурно-історичної психології. Розкриті перспективи дослідження проблеми гуманістичного виховання і її реалізації в практиці роботи дошкільних освітніх закладів на ідеях Л.Виготського про дитячо-дорослу загальність як головну умову розвитку особистості дитини дошкільного віку.

Ключевые слова: культурно-историческая психология, гуманистическое воспитание, ценностные ориентации, детско-взрослая общность.

Summary. The necessity of humanization the process of upbringing of pre-school age-children, based on positions of cultural-historic psychology is substantiated in the article. The outlooks of the research of a matter of humanistic upbringing and its realization in the practice of the work of pre-school educational establishments on ideas L.Vygotskiy about infant-adult generality the as main condition of development of the person of the child of pre-school age are disclosed.

Key words: cultural-historical psychology, humanistic upbringing, valuable orientations, infant-adult generality.

Одержано редакцією 06.12.2006.

З М І С Т

<i>Вступ</i>	3
<i>Приходько Ю. О.</i> Внесок Л. С. Виготського в розвиток дитячої психології	4
<i>Поніманська Т. І.</i> Гуманістичне виховання в контексті ідеї Л. Виготського про дитячо-доросле співтовариство	8
<i>Дичківська І. М.</i> Проблема ефективності інноваційних процесів в освіті	12
<i>Горопаха Н. М.</i> Реалізація ідей Л. С. Виготського у розвиваючому навчанні дітей дошкільного віку (на прикладі використання дослідницького методу)	15
<i>Янциур Л. А., Фарина Н. П.</i> Л. С. Виготський про розвиток дитячої творчості	20
<i>Маліновська Н. В.</i> Мотиваційний компонент у навчально-мовленнєвій діяльності дітей дошкільного віку	24
<i>Самсонюк Н. Ф.</i> Прислів'я як індикатор визначення компетентності дошкільника у сфері життєдіяльності „Я сам”	26
<i>Воробйова Л. М.</i> Л. С. Виготський і розвиток сучасної психолінгвістики	29
<i>Белова С. А.</i> Інтерес як педагогічна умова навчально-виховного процесу у творчих спадщинах Л. Виготського та Г. Шарельмана	31
<i>Сузанская Т. Н.</i> Особенности катарсиса в „детском тексте” русской литературы	35
<i>Степанова О. І.</i> Збагачення словника дітей дошкільного віку засобами поетичної лексики	39
<i>Пох Л. И.</i> Эстетические воззрения Л. Н. Толстого в „Психологии искусства” Л. С. Выготского	42
<i>Разина Н. В.</i> Психологическая готовность к материнству в контексте культурно-исторической концепции	43
<i>Ховрина Г. Б.</i> Психологические особенности коррекции детей, не готовых к школьному обучению в контексте культурно-исторической концепции Л. С. Выготского	46
<i>Воробйов А. М.</i> Генезис дослідження співвідношення інтелекту та якостей креативної особистості	49
<i>Кравцов О. Г.</i> Исследование психологических особенностей девиантных подростков в русле культурно-исторической теории Л. С. Выготского	52
<i>Борова В. Є.</i> Дослідження корекції звуковимови дітей дошкільного віку в логопедії.	56
<i>Макаренко М. А.</i> Культурно-исторический анализ роли профессионального сознания в развитии личности	62
<i>Леценко Г. П.</i> Теорія мовленнєвої діяльності як основа формування комунікативної компетенції	66
<i>Новикова-Грунд М. В.</i> Групповые текстовые методики как развитие идеи инструментального метода	71
<i>Жаровцева Т. Г.</i> Професійне ставлення майбутніх педагогів до проблем неблагополучних сімей	75
<i>Литвиненко С. А.</i> Актуалізація ідей Л. С. Виготського в сучасній практиці виховання	80
<i>Юрченко В. М.</i> Л. С. Виготський як фундатор методології систематизації психологічних знань	82
<i>Рудь Г. В.</i> Динаміка формування і реалізації життєвих планів особистості у ранній юності	85
<i>Мірошина Г. Г.</i> Використання ідей Л. С. Виготського про культурний розвиток дитини в розгляді проблеми опосередкованої трансляції етичної культури від керівника дошкільного закладу дітям	89
<i>Головань Т. М.</i> Становлення і розвиток дошкільних закладів в Криму в II половині XIX – початку XX ст.	91
<i>Фасолько Т. С.</i> Л. С. Виготський про виховання моральної поведінки	96
<i>Кравець Л. М.</i> Рефлексивний підхід до становлення професійної діяльності майбутніх педагогів	100
<i>Врочинська Л. І.</i> Педагогічна підготовка батьків – основа ефективної взаємодії у вихованні гуманної поведінки дитини	102
<i>Матейко Н. М.</i> Психологічна корекція пізнавальної сфери дітей в умовах несприятливого екологічного середовища	106
<i>Козлюк О. А.</i> Психолого-педагогічна сутність поняття „спілкування” та підходи до його розуміння	108
<i>Косарєва О. І.</i> Зв'язок емоційної і когнітивної сфер у психічному розвитку дитини	113
<i>Марчук Г. В.</i> Проблема соціального розвитку дитини в світлі теорії соціалізації Л. С. Виготського	116
<i>Меналюк Г. Ф.</i> Мовленнєва математична культура вихователів дошкільних закладів	118
<i>Вижевська Ю. О.</i> Педагогічні умови формування професійно-пізнавального інтересу майбутніх учителів до педагогічної діяльності	122
<i>Федорова Н. В.</i> Гумор у спілкуванні викладачів із студентами як одна з умов організації гуманістичної педагогічної взаємодії	125
<i>Демянюк О. Б.</i> Гра як засіб корекційно-розвивального впливу на дітей дошкільного віку	128
<i>Грищук М. М.</i> Техніка постановки запитань як метод розвитку та підтримки психолого-психотерапевтичного процесу: системний аспект	131
<i>Панасюк М. М.</i> Соціально-психологічні фактори появи та розвитку навчального стресу у студентів вищих навчальних закладів	134
<i>Берлинская Л. А.</i> Ключевые компетенции в подготовке учителей Германии	138
<i>Дроздова К. В.</i> Результативність когнітивного напрямку самостійних занять фізичною культурою підлітків ..	140
<i>Картель Т. М.</i> Місце і роль професійної адаптації в професійному становленні майбутніх інженерів-будівельників	142
<i>Музика Ю. О.</i> Діагностика рівнів готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення в молодших школярів	145
<i>Шмелев И. М.</i> Особенности картины мира лидера деструктивного культа	148
<i>Соколова А. В.</i> Досвід підготовки вчителів до формування педагогічної творчості в університетах Англії	150

<i>Носова Н. В.</i> Особливості фасилітативної дії педагогів у навчально-виховному процесі	154
<i>Глоба Н. В.</i> Аналіз інтелектуальної децентрації у дітей с задержкой психического развития (младший школьный возраст)	159
<i>Конюхова Т. С.</i> Поняття екосистеми як одне з провідних у сучасній екологічній освіті дошкільників	165
<i>Мельник І. Я.</i> Моральний аспект міжособистісних відносин у молодшому шкільному віці	169
<i>Арсеев И. И.</i> Особенности становления мотивационно-смысловой сферы верующих людей	172
<i>Сторож О. В.</i> Теоретико-психологічний аналіз особливостей творчого мислення і креативної особистості ...	176
<i>Якобчук Т. О.</i> Педагогічні умови запобігання та корекції відхилень у емоційному розвитку дитини дошкільного віку	180
<i>Відомості про авторів</i>	185

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 36

Заснований у 1996 р.

Редактор збірника Поніманська Т. І.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 10.01.2007 р. Підписано до друку 26.01.2007 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Обл. вид. арк. 29,57. Замовлення № 21/1 Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 36. — Рівне: РДГУ, 2007. — 188 с.

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем реалізації психолого-педагогічних ідей Л.С.Виготського на сучасному етапі реформування освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20